

राज्यातील खरीप-२०२० हंगामातील दुष्काळी परिस्थितीच्या अनुषंगाने बाधित शेतकऱ्यांना वाटप करण्यासाठी निधी उपलब्ध करून देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसुल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक:- एससीवाय-२०२०/प्र.क्र.११४/म-७
दिनांक:- १५ जुलै, २०२१

- संदर्भ :-** १) महसुल व वन विभाग, शासन निर्णय क्रमांक-सीएलएस-२०१५/प्र.क्र.४०/म-३, दि.१३.५.२०१५
२) महसुल व वन विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: एससीवाय-२०२०/प्र.क्र.६८/म-७, दिनांक २९.१०.२०२०
३) शासन पत्र समक्रमांक दि. २९.१२.२०२०
४) विभागीय आयुक्त, नागपूर यांचे पत्र क्रमांक: मशा/कार्या-७(३)/प्र.क्र.९२/२०२०, दि. १२.०२.२०२१

प्रस्तावना :-

दुष्काळ व्यवस्थापन संहिता, २०१६ नुसार राज्यातील दुष्काळी परिस्थितीचे मुल्यांकन करून खरीप २०२० हंगामामध्ये संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील महसुल व वन विभाग, शासन निर्णय, दिनांक २९.१०.२०२० अन्वये राज्यातील गडचिरोली जिल्ह्यातील कोरची तालुक्यामध्ये मध्यम स्वरूपाचा दुष्काळ जाहीर करण्यात आला आहे. सदर कोरची तालुक्यातील दुष्काळी परिस्थितीमुळे शेतीपिकांचे ३३% पेक्षा जास्त नुकसान झालेल्या बाधित शेतकऱ्यांना मदत देण्यासाठी निधी उपलब्ध करून देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. विभागीय आयुक्त, नागपूर यांनी संदर्भाधीन क्रमांक ४ येथील पत्रान्वये केलेल्या मागणीनुसार दुष्काळ अनुदान वाटपासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यासंदर्भातील प्रस्ताव मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दिनांक १२.०५.२०२१ च्या बैठकीत मान्यतेस्तव ठेवण्यात आला होता.

२. मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दिनांक १२.०५.२०२१ रोजी झालेल्या बैठकीत सादर करण्यात आलेल्या उपरोक्त प्रस्तावास मंत्रिमंडळ उपसमितीने मंजूरी दिली असून त्यानुषंगाने विभागीय आयुक्त, नागपूर यांना रुपये ५५२.८० लक्ष (अक्षरी रुपये पाच कोटी बावन्न लक्ष ऐंशी हजार फक्त) इतका निधी उपलब्ध करून देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील खरीप हंगाम २०२० मध्ये संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील शासन निर्णयान्वये दुष्काळ जाहीर करण्यात आलेल्या राज्यातील गडचिरोली जिल्ह्यातील कोरची तालुक्यातील शेतीपिकांच्या झालेल्या पीक नुकसानीसाठी बाधित शेतकऱ्यांना निविष्टा अनुदानाचे वाटप करण्यासाठी रुपये ५५२.८० लक्ष (अक्षरी रुपये पाच कोटी बावन्न लक्ष ऐंशी हजार फक्त) इतका निधी वितरित करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे. सदर निधी अर्थसंकल्पीय वितरण प्रणालीवर वितरित करण्याची कार्यवाही कार्यासन म-११ यांनी करावी.

२. वरील रकमेतून शेतीपिकांचे ३३% किंवा त्यापेक्षा अधिक नुकसान झालेल्या सर्व बाधित शेतकऱ्यांना देय असलेल्या मदतीची रक्कम प्रदान करण्यात यावी.

३. संदर्भाधीन क्रमांक १ येथील दिनांक १३.५.२०१५ च्या शासन निर्णयात विहित केलेल्या दराने व अटीनुसार मदतीचे वाटप करण्यात यावे.
४. वरीलप्रमाणे देण्यात येणारी मदत २ हेक्टरच्या मर्यादेत व लागवड केलेल्या क्षेत्राच्या मर्यादेपर्यंतच राहिल याची दक्षता घेण्यात यावी.
५. दुष्काळग्रस्त भागातील सर्व शेतकऱ्यांना निविष्ठा अनुदान देणे अपेक्षित नाही. अनेक शेतकऱ्यांच्या विहीरी असतात व विहीरीतील पाण्यावर ते शेती करीत असतात. त्यामुळे दुष्काळग्रस्त भागातील ३३% किंवा त्यापेक्षा अधिक शेतीपीकांचे नुकसान झालेल्या बाधित शेतकऱ्यांना SDRF/NDRF च्या निकषानुसार निविष्ठा अनुदान देण्यात यावे. ३३% पीक नुकसान ठरविण्यासाठी खरीप हंगामातील अंतिम पैसेवारीसाठी त्या ग्रामपंचायती क्षेत्रात घेण्यात आलेल्या पीक कापणी प्रयोगाच्या निकालानुसार आलेल्या पीक निहाय उत्पन्नाचा आधार (weighted average काढण्यापूर्वी) घेऊन ६७ टक्क्यापेक्षा कमी उत्पन्न आलेल्या पिकांखालील क्षेत्रास निविष्ठा अनुदानासाठी पात्र ठरविण्यात यावे व त्या शेतकऱ्यांना निविष्ठा अनुदान वाटप करण्यात यावे. यासाठी ग्रामपंचायत स्तरावर पीक निहाय काढण्यात आलेले उत्पन्न हे त्या ग्रामपंचायती मधील सर्व गावांना लागू राहिल.
६. सदर निविष्ठा अनुदान (Input Subsidy) हे शेती पीकाचे ३३% किंवा त्यापेक्षा जास्त नुकसान झालेल्या खातेदारांना वितरीत करण्यात यावे.
७. सदर मदतीचे वाटप २०२० मधील खरीप हंगामातील ७/१२ वरील पीकांच्या नोंदीच्या आधारे करण्यात यावे.
८. बहुवार्षिक पिकांचे ३३ टक्के किंवा त्यापेक्षा जास्त नुकसान झाल्याची शहानिशा शेतीनिहाय पंचनामे करून करण्यात यावी. पंचनाम्यासोबत (ग्लोबल पोजिशनिंग सिस्टीम (GPS enabled)) फळपिकांचे फोटो घेण्यात यावेत, जेणेकरून नुकसानीच्या दाव्याची ग्राह्यता पडताळता येईल.
९. बहुवार्षिक फळपिकांचे नुकसान ठरविण्याचा निकष ७/१२ मधील नोंद हा असेल. नुकसानीची तीव्रता ठरविण्यासाठी पंचनामा हा निकष असेल. बहुवार्षिक फळपिकांचे नुकसान ठरविण्यासाठी त्याची नोंद ७/१२ मध्ये आवश्यक आहे.
१०. वनपट्टे धारकांना व ज्यांचे वनदावे प्रलंबित आहेत अशा सर्व शेतकऱ्यांना देखिल निविष्ठा अनुदानासाठी पात्र समजण्यात यावे व त्यांनाही अनुज्ञेय असलेली मदतीची रक्कम प्रदान करण्यात यावी.
११. सन २०२० च्या खरीप हंगामातील पिकाच्या ७/१२ मधील उतान्यातील नोंदीबाबत कोणताही आक्षेप उद्भवल्यास त्याचे निराकरण महाराष्ट्र जमीन महसूल संहितेमधील तरतूदीनुसार करण्यात यावे.
१२. बाधित शेतकऱ्यांना मदतीचे वाटप करताना खालील अटी व शर्तीची पूर्तता होईल याची दक्षता घ्यावी:
 - १) मदतीची रक्कम संबंधित बाधितांच्या बँक खात्यात थेट जमा करण्यात यावी. कोणत्याही बाधितांना रोख अथवा निविष्ठा स्वरूपात मदत देण्यात येऊ नये.
 - २) ह्या मदतीची रक्कम खातेदारांच्या बँक खात्यावर थेट जमा करतांना मदतीच्या रक्कमेमधून कोणत्याही बँकेने कोणत्याही प्रकारची वसुली करू नये.

३) बाधित शेतकऱ्यांना वाटप करावयाची मदतीची रक्कम संबंधित शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्नित बँक खात्यामध्ये थेट हस्तांतर पद्धतीने (Direct Benefit Transfer) प्रदान करावी. परंतु एखाद्या व्यक्तीकडे आधार क्रमांक नसेल तर अशी व्यक्ती लाभापासून वंचित राहू नये म्हणून अन्य पर्यायी व व्यवहार्य ओळखपत्राच्या आधारे (उदा. आधार ओळख नोंदणी पावती, भारत निवडणूक आयोगाने दिलेले मतदान ओळखपत्र, आयकर विभागाने दिलेले स्थायी लेखा क्रमांक (PAN), वाहन चालविण्याचा परवाना, पारपत्र, बँकेची पुस्तिका ई.) खातरजमा करून प्रदान करण्यात यावेत.

१३. या प्रयोजनासाठी होणारा खर्च मागणी क्रमांक सी-६, प्रधान लेखाशीर्ष - २२४५, नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य, ०१, अवर्षण (९१) राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या मानकानुसार खर्च (९१) (०५) पीक नुकसानीमुळे शेतकऱ्यांना मदत (२२४५ २४३४), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर) या लेखाशीर्षाखाली सन २०२१-२२ या आर्थिक वर्षी उपलब्ध असलेल्या तरतूदीमधून भागविण्यात यावा.

१४. नैसर्गिक आपत्तीमध्ये बाधित व्यक्तींना वाटप करण्यासाठी वितरित करण्यात येणारा निधी तालुकास्तरावरील आहरण व संवितरण अधिकारी यांचेकडून लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यामध्ये हस्तांतरित केला जातो. काही बँका लाभार्थ्यांचे नाव, खाते क्रमांक जुळत नाही अशा तांत्रिक कारणास्तव परत आलेला निधी निलंबन (Suspense) खात्यात ठेवतात. वास्तविक पाहता बँकाकडे वर्ग करण्यात आलेली रक्कम एकतर लाभार्थ्यांच्या खात्यात जमा होणे आवश्यक आहे किंवा परत आहरण व संवितरण अधिकाऱ्यांच्या खात्यात जमा होणे आवश्यक आहे. तथापि, आहरण व संवितरण अधिकाऱ्यांच्या खात्यात अशा रकमा जमा करण्याऐवजी बँका त्या निलंबन खात्यामध्ये ठेवतात. कालांतराने अशा रकमा ताळमेळविना राहतात आणि ज्या रकमा शासनाकडे परत जमा व्हावयास हवे त्या बँकाकडे पडून राहतात. याला आळा घालण्यासाठी ठराविक कालावधीने सदर रकमांचा ताळमेळ घेणे अत्यंत गरजेचे आहे. तरी सर्व आहरण व संवितरण अधिकारी यांनी दर आठवड्याला त्यापूर्वी वर्ग करण्यात आलेल्या व नंतर वर्ग करण्यात येणाऱ्या रकमांचा ताळमेळ घेण्याची कार्यवाही करावी.

१५. सदर आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. २३०/२०२१/व्यय-९, दि. ११.०६.२०२१ अन्वये मिळालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

१६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०७१५१२३८०००९१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अ. ज. कांबळे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई

२. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई

३. अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
४. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. प्रधान सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
७. महालेखापाल- १/२ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर
८. महालेखापाल- १/२ (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर
९. विभागीय आयुक्त, नागपूर
१०. विभागीय कृषि सह संचालक, नागपूर
११. जिल्हाधिकारी, गडचिरोली
१२. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, गडचिरोली
१३. जिल्हा कोषागार अधिकारी, गडचिरोली
१४. वित्तीय सल्लागार व सहसचिव, मदत व पुनर्वसन, नवीन प्रशासन भवन, मुंबई यांना निधी बीम्स प्रणालीवर वितरित करण्याच्या विनंतीसह अग्रेषित
१५. वित्त विभाग, (व्यय -९/अर्थसंकल्प कक्ष/अर्थोपाय कक्ष), मंत्रालय, मुंबई
१६. महसूल व वन विभाग, (म-३/म-११), मंत्रालय, मुंबई-३२
१७. निवड नस्ती (कार्यासन म-७)